

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף ד

ואמר רבא האי צורבא מרבנן: ת"ח צעיר ('צורבא' לשון חריפות כלומר בחור חריף) דומה לגרעין שתחת גוש הקרקע, שבתחילה לא רואים את מעלתו אבל כאשר הוא מתחיל לנבוט הוא הולך וצומח בלי הפסק, כך כשהוא מתחיל להתפרסם הוא מתגדל מעלה מעלה.

האי צורבא מרבנן דרתח: ת"ח צעיר שכועס צריך לדונו לכף זכות מכיון שהתורה מרתיחה אותו, כלומר שלימוד התורה גורם לו לדקדק בדברים ולשים אליהם לב יותר משאר בני אדם, דבר הגורם לו לכעוס כשהוא רואה עוולות וחוסר יושר (ע"פ המאירי).

כל ת"ח שאינו קשה כברזל: 'ברזל' מסמל קפדנות (אמנם רבינו גרשום פירש שהוא קשה כברזל מלמחול על בזיונו). רבינא מוסיף שבכל אופן צריך להרגיל את עצמו להתנהג בנחת. כלומר ראוי לו למעט בכעסו כמה שאפשר לו (מאירי). לסיכום ת"ח: שאין לו שום מאפיין של קפדנות אינו ת"ח, אך מצד שני הוא משתדל להתנהג בנחת עם הבריות.

אליעזר עבד אברהם: ביקש סימן מהקב"ה שהנערה הראשונה שתאמר לו 'שתה וגם גמליך אשקה' - היא הנערה שהקב"ה זימן ליצחק. בקשה זו היתה שלא כהוגן כי לא הזכיר בבקשתו שתהיה גם בריאה ושלימה.

שאלו בן קיש: הבטיח שהאדם שיהרוג את גלית הפלשתי יתחתן עם ביתו. ואיש זה היה יכול להיות עבד או ממזר. אבל מהשמים השיבוהו כהוגן ודוד הוא שהרגו.

יפתח הגלעדי: נָדָר נָדָר לה' בצאתו למלחמה עם בני עמון, שכשיחזור מהמלחמה בשלום היוצא מדלתי ביתו יעלה עולה לה'. היה זה נדר שלא כהוגן כי היה יכול לצאת כלב או חזיר. ובאמת השיבו לו מהשמים שלא כהוגן ויצאה הבת שלו לקראתו. יפתח לקח את ביתו והפריש אותה מחיי העולם לחיי רוחניות, בהתבודדות בבית מחוץ לעיר.

(המשך בדף הבא ↓)

אבל הקב"ה הוכיח על כך בנבואה: האם אין רפואה לנדר זה בגלעד? והרי היה צריך להתיר את נדרו אצל פנחס הנביא ולא לאמלל את ביתו. אלא שיפתח לא רצה לכת לפנחס שיתיר לו את נדרו, כי חשב שאין זה לכבודו של השופט והנגיד על ישראל. ואילו פנחס לא רצה לכת אל יפתח, כי חשב שאין זה לכבודו של הנביא. ושניהם נענשו על כך.

כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן: לקבל את קירבת ה' כ'גשם', שהרי אינו נצרך כל השנה ובקיץ הוא סימן קללה.

סברוה שאלה והזכרה: בני הישיבה חשבו בתחילה שהנאמר במשנה 'אין שואלין את הגשמים אלא סמוך לגשמים' הוונה ל'אין מזכירין'. לפי זה דברים אלו מתאימים רק לדעת רבי יהושע שמתחילין להזכיר את הגשמים 'משעת הנחת לולב' דהיינו מוצאי יום שביעי (כלומר מליל שמיני עצרת), זהו הזמן הסמוך לגשמים שזמנם לאחר החג. ואיכא דאמרי: את אותם הדברים הנ"ל רק בסגנון שונה.

רבי יהודה אומר העובר: למדנו במשנה שלדעת רבי יהודה, העובר לפני התיבה ביו"ט הראשון של פסח הש"ץ הראשון מזכיר גשמים והש"ץ של מוסף לא מזכיר. הגמרא מקשה מדברי רבי יהודה בברייתא ששואלים גשמים עד שיעבור כל חג הפסח?

אמר רב חסדא: לשאול שואלים כל חג הפסח כלשון הברייתא, אבל להזכיר מזכירים רק ביו"ט הראשון ובשחרית. אך עולא מקשה על כך: אדרבא הרי מזכירים גשם אפילו שלא מבקשים אותו. והראיה משמיני עצרת של סוכות שלא שואלים גשם ובכל אופן מזכירים אותו, אם כן ודאי שבכל ימי הפסח ששואלים גשם יזכירו אותו?

אלא אמר עולא תרי תנאי: שנחלקו אליבא דשיטת רבי יהודה, אחד במשנתנו ואחד בברייתא.

שואל מתורגמן: בדרשה שהוא מתרגם לציבור ביו"ט, יברך את ברכת השנים ויבקש בה גשם.

עד שיעבור זמן שחיטת הפסח: כלומר כוונת רבי יהודה בברייתא שבמנחה של ערב פסח כבר לא מבקשים על הגשמים, אבל ממשיכים להזכיר אותם. כי כמו שבשמיני עצרת מתחילים להזכיר אותם לפני שמבקשים, כך בערב פסח ממשיכים להזכיר אותם בלי לבקש.

אביי דוחה. בשמיני עצרת יש טעם להזכיר כי כבר הגיע הזמן שלהם אלא שאי אפשר לבקש ביו"ט, ולכן מזכירים בכדי לרצות עליהם לפני הבקשה שתבוא לאחר יו"ט. אבל בערב פסח שבבר מפסיקים לבקש, אין שום טעם להזכיר כשאין בזה שום ריצוי?

הלכה כרבי יהודה: שמתחיל להזכיר בתפילת מוסף של שמיני עצרת. ואילו רבי אלעזר פסק הלכה כרבן גמליאל שמתחילים לשאול בז' מרחשון. והגמרא עכשיו סברה שמתחילים לשאול ולהזכיר באותו זמן.

גברא אגברא קא רמית: וכי אתה מקשה מאדם אחד על אדם אחר, דהיינו מרבי אלעזר הפוסק כרבן גמליאל על רבי יוחנן הפוסק כרבי יהודה?

והא א"ר יוחנן במקום ששואל מזכיר: דהיינו משמיני עצרת (שאמנם רק מזכיר כי אינו יכול לשאול בפועל ביו"ט), ואין זה כדעת רבי אלעזר שמתחיל לשאול רק בז' מרחשון? [פירשנו על פי האחרונים. אבל רש"י פירש באופן אחר ודבריו צ"ע מהמשך הסוגיא].

הגמרא מתרצת שדברי רבי יוחנן נאמרו 'להפסקה' של הזכרת הגשמים, והיינו לביל פסח שהוא מפסיק לשאול גשמים הוא גם מפסיק להזכיר. אבל בתחילת ההזכרה הוא שואל רק מז' מרחשון.

אלא שהגמרא מקשה שוב מדברי רבי יוחנן במקום אחר האומר מפורשות התחיל להזכיר מתחיל לשאול (דהיינו בשמיני עצרת)?

הא לן הא להו: לנו בני בבל שיש לנו פירות בשדה כל חודש תשרי - אין אנו מזכירים עד ז' מרחשון, ואז אנו גם שואלים. אבל בני א"י שאוספים את התבואה בתשרי - מתחילים להזכיר כבר משמיני עצרת. אמנם הגמרא ממשיכה ומגבילה זאת בזמן שאין בית המקדש קיים, מכיון שבזמן בית המקדש ישנם עולי רגלים שצריכים לחזור הביתה והגשמים מעכבים אותם ולכן גם בא"י מזכירים רק בז' מרחשון.

השתא דאתית להבי: משהגענו לכאן (למסקנה זו) ניתן לתרץ את הקושיא במקום אחד: דהיינו בארץ ישראל. אלא שיש חילוק בין זמן בית המקדש שאז מזכירים רק בז' מרחשון, לזמן החורבן שמתחילים להזכיר כבר משמיני עצרת.

ואנן דאית לן תרי יומי: אנו בני חו"ל שיש לנו שני ימים טובים של שמיני עצרת (יו"ט שני של גלויות) מספק, באיזה מהם נתחיל להזכיר גשם?

לדעת רב: מזכיר במוסף של היום הראשון (מספק שמא הוא שמיני) ופוסק מלהזכיר במנחה (שמא הוא שביעי), וכן פוסק בערבית ושחרית של היום השני (שמא הוא שמיני ולא תשיעי) ומזכיר שוב במוסף.

לדעת שמואל: לאחר שהתחיל להזכיר במוסף של היום הראשון אי אפשר להפסיק במנחה שלו, שהרי אם עשיתו 'קודש' כיום השמיני (ולא כשביעי) אי אפשר לעשותו אחר כך חול (כיום השביעי) ולא להזכיר בו במנחה. ולכן מזכיר גם במנחה של היום הראשון, אבל פוסק בליל היום השני ובשחרית כי זה כבר יום אחר, שהוא ספק שמיני שמתחילים להזכיר בו רק במוסף.

לדעת רבא: לאחר שהתחיל להזכיר ביום הראשון אינו פוסק כלל.